

Iskustvo traume u umjetnosti Tracey Emin

Tarle, Lina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:648545>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Lina Tarle

ISKUSTVO TRAUME U UMJETNOSTI TRACEY EMIN

Završni rad

Rijeka, rujan, 2023.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Studentica: Lina Tarle
JMBAG: 0009080400

ISKUSTVO TRAUME U UMJETNOSTI TRACEY EMIN
Završni rad

Studij: Prijediplomski sveučilišni studij povijesti umjetnosti i kroatistike
Mentorica: dr. sc. Nadežda Elezović

Rijeka, rujan, 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Iskustvo traume u umjetnosti Tracey Emin* izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Nadežde Elezović.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Lina Tarle

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NOVA BRITANSKA UMJETNOST 90-ih.....	3
2.1. Skupne izložbe mladih britanskih umjetnika 1988. – 1997.....	4
2.2. Teme traumatičnih iskustava i strategije provokacije i šoka.....	6
2.3. Uloga <i>Saatchi</i> galerije na formiranje britanske umjetnosti 1990-ih.....	7
3. TRACEY EMIN.....	9
3.1. Autobiografski aspekti u umjetničkim djelima Tracey Emin.....	9
3.2. Tracey Emin i reprezentacija osobnih iskustava traume	12
4. ODABRANI PRIMJERI I POJAŠNJENJA.....	17
4.1. Moj Krevet (My Bed)	17
4.2. Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963 – 1995).....	19
4. ZAKLJUČAK	22
5. LITERATURA.....	24

Sažetak

Završni rad donosi prikaz tretmana osobnog iskustva traume u umjetničkim djelima svjetski poznate suvremene britansko-turske umjetnice Tracey Emin, polazeći ponajprije od autobiografskih elemenata koje ugrađuje u svoja djela. Naime, Tracey Emin je u vrlo ranoj dobi bila žrtva seksualnog nasilja i to je traumatsko iskustvo postalo okosnica njezinog umjetničkog rada. U radu se bavljenje temom traumatskih iskustava u njezinom opusu veže uz rad drugih britanskih umjetnika. Stoga se na početku ukazuje na formiranje Tracy Emin u okviru nove britanske umjetnosti 1990-ih godina, odnosno uz djelovanje u neformalnoj skupini *Mladih britanskih umjetnika (Young British Artists)*, kojima se priključuje 1992. godine. I to iz razloga što se ovi umjetnici, jednako kao i Emin, u svojim djelima često bave temama koje uključuju traumatska iskustva, fobije i strahove. Najčešće se koriste strategijama provokacije i šoka. Navedeni su najistaknutiji umjetnici skupine te primjeri umjetničke produkcije u poveznici s temom, te su naznačene neke od ključnih izložbi grupe, održavane u rasponu od 1988.– 1997. godine. Ovdje su dodatno u kontekstu teme opisana neka djela umjetnika skupine, poput djela u autorstvu umjetnika i jednog od ključnih promotora grupe Damiena Hirsta, te braće Chapman i naročito umjetnice Sarah Lucas s kojom Emin često surađuje. Nadalje se pojašnjava utjecaj britanskog kolekcionara Charlesa Saatchija na formiranje mlade londonske scene 1990-ih, radi naglaska na uvjete njezinog razvoja. U drugom dijelu završnog rada se kroz prikaz profesionalne biografije Tracy Emin upućuje na autobiografske aspekte u njezinim umjetničkim instalacijama. I to iz razloga što se reprezentacija osobnih traumatskih iskustava pokazuje kao jedna od ključnih značajki cjelokupnog opusa Emin. Također se ukazuje na kritičnost umjetnice spram stigmatizacije u društvu. Zaključno se tema osobnog traumatskog iskustva u umjetnosti Tracey Emin analizira na slučajevima njezina dva najpoznatija djela, realizirana u mediju instalacije i sačinjene od *ready-made* predmeta; *Moj krevet (My bed, 1998.)*, te *Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963–1995)* iz 1995.

Ključne riječi: Tracey Emin, trauma u umjetnosti, nova britanska umjetnost, strategija provokacije, prezentacija osobnog iskustva u umjetnosti, *Young British Artists*.

1. UVOD

Britansko-turska umjetnica Tracey Karima Emin (r. 1963.) na britanskoj umjetničkoj sceni djeluje od ranih 1990-ih godina. Umjetničko formiranje i rano djelovanje Emin u literaturi se veže uz pojavu *Nove britanske umjetnosti 90-ih*. To je vrijeme kada se London reafirmira kao umjetničko središte i to ponajprije zahvaljujući pojavi mladih, generacijski bliskih umjetnika koji zajednički nastupaju pod nazivom *Mladi britanski umjetnici (Young British Artists)*.

Završni rad donosi prikaz tretmana osobnog iskustva traume umjetnosti Tracey Emin polazeći ponajprije od autobiografskih elemenata koje umjetnica ugrađuje u svoja djela, koristeći vlastita osobna iskustva pri artikulaciji djela. Naime, Emin je traumatsko iskustvo silovanja doživjela u svojoj 13. godini, a taj će događaj kao i govor o traumama obilježiti cjelokupni njezin umjetnički opus.

Tracey Emin je umjetničku naobrazbu stekla na *Medway College of Design* te na *Maidstone College of Art*, a na londonskom sveučilištu *Royal College of Art* stekla je titulu magistre slikarstva 1989. godine.¹ Po završetku studija, tijekom 90-ih, pridružuje se skupini *Mladih britanskih umjetnika* s kojima zajednički izlaže. Među najistaknutijim izložbama skupine na kojima participira je poznata izložba *Senzacija: Mladi britanski umjetnici (Sensation: Young British Artists)*, održana u Kraljevskoj akademiji umjetnosti u Londonu 1997. godine. U vrijeme kada se pridružuje grupi, Emin je već formirana umjetnica koja je iza sebe imala nekoliko značajnih samostalnih izložbi. Među njima se svakako ističe izložba naslovljena *Moja velika retrospektiva (My Major Retrospective)*, organizirana u galeriji *White Cube* u Londonu 1993. godine.²

Pozornost stručne javnosti i publike Emin je stekla već na početku svoje umjetničke karijere i to instalacijama sačinjenima od *ready-made* predmeta, a riječ je o mediju kojem se često vraća tijekom svoje karijere. U njemu su realizirana djela *Svi s kojima sam spavala 1963.–1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963–1995)* iz 1995., te naročito rad *Moj Krevet (My Bed)* iz 1998. godine, koji će se detaljno analizirati u drugom dijelu ovog rada.

¹ K. Kuiper, „Tracey Emin“, *Encyclopedia Britannica*, [website], 29. lipnja 2023., <https://www.britannica.com/biography/Tracey-Emin>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).

² Ibid.

Za djelo *Moj krevet* Emin je 1999. godine nominirana za prestižnu nagradu *Turner*, koju *Tate Britain* dodjeljuje mladim britanskim umjetnicima.³ Nominacija je bila jedna od ključnih trenutaka u razvoju njezine karijere, nakon kojeg se Emin probila na sam vrh britanske umjetničke scene. U razdoblju nakon djelovanja u okviru mladih britanskih umjetnika, Emin nastavlja svoju uspješnu umjetničku karijeru. Godine 2007. predstavljala je Veliku Britaniju na Venecijanskom bijenalu s izložbom naslovljenom *Borrowed Light*.⁴ Za svoj rad višestruko je nagrađivana; za umjetnička dostignuća 2013. godine dodijeljena joj je titula *Commander of the Order of the British Empire (CBE)*.⁵

Interpretacijom pojedinih djela te umjetničkim opusom Tracey Emin u cjelini bavili su se mnogi povjesničari umjetnosti i teoretičari. Neki od njih, poput istaknutih britanskih povjesničara umjetnosti Gregora Muira i Juliana Stallabrassa rane radove ove umjetnice razmatraju u kontekstu razvoja britanske scene tijekom 1990-ih i u okviru djelovanja *Mladih britanskih umjetnika*. U radu su pisanja ovih autora korištena radi boljeg uvida i razumijevanja duha tog vremena, a time i ranih radova Tracey Emin. Iskustvom traume u njezinom radu također su se bavili mnogi povjesničari i teoretičari umjetnosti, naročito u okviru feministički orijentiranih teorijskih pristupa u istraživanju ove teme.

Iz svega navedenog, u završnom radu se na početku pojašnjava kontekst formiranja Tracey Emin u okviru skupine *Mladi britanski umjetnici* tijekom 1990-ih, dok će se u drugom dijelu kroz autobiografske elemente pojasniti tretman teme traumatskih iskustava u njezinom radu, kako bi se naposljetku saznanja primijenila u analizi odabranih djela.

³ J. M. Cunningham, „Turner Prize“, *Encyclopedia Britannica*, [website], 25. srpnja 2023., <https://www.britannica.com/art/Turner-Prize>, (pristupljeno 30. srpnja).

⁴ Kuiper, „Tracey Emin“, [website], nepaginirano.

⁵ Ibid.

2. NOVA BRITANSKA UMJETNOST 90-ih

Londonška neformalna skupina umjetnika pod nazivom *Mladi britanski umjetnici* (*The Young British Artists*), kraće *YBA*, formirala se krajem 1980-ih, a međunarodnu prepoznatljivost i reputaciju stekli su tijekom 1990-ih. Skupinu su činili mladi i provokativni te danas slavni umjetnici britanske i svjetske scene; Damien Hirst, Tracey Emin, Rachel Whiteread, Sarah Lucas i Gary Hume, Dinos i Jake Chapman, Anya Gallaccio, Jenny Saville, Mat Collishaw, Abigail Lane i drugi. Riječ je o umjetnicima koji su bili skloni korištenju strategija provokacije i šoka u umjetnosti, a ne rijetko su se bavili temama traumatskih iskustava u svojim umjetničkim djelima. Govoreći o djelovanju ove skupine, teoretičar Miško Šuvaković njihovu umjetnost definira kao „provokativnu, šokantnu i ciničku umjetnost s eklektično predočenim internacionalnim oblikovnim pristupima i specifično lokalnim britanskim kulturalnim referencama“.⁶ Termin *Young British Artists*“, ili „*Young British Art*“ skovao je britanski povjesničar umjetnosti, umjetnik i kritičar Michael Corris i upotrijebivši ga u časopisu *Artforum* 1992. godine. Ubrzo nakon što je termin skovan, u časopisu *Art Monthly* pojavljuje se i skraćena „YBA“ koja se koristiti i u ovome radu.⁷

Mladi britanski umjetnici su generacijski srodni umjetnici, uglavnom rođeni u prvoj polovini 1960-ih godina. U vrijeme okupljanja, većina članova skupine činili su studenti *Goldsmiths Collegea* Sveučilišta u Londonu,⁸ u kojem je prednost nad tradicionalnim umjetničkim medijima imao rad u okviru multidisciplinarnih i intermedijskih istraživanja u kreiranju djela. Ovdje, primjerice, još uvijek predaje britanski konceptualni umjetnik Michael Craig-Martin koji je tada izvršio velik utjecaj na ove mlade umjetnike.

Kao ključnu ulogu u formiranju ove skupine mnogi su povjesničari umjetnosti izdvojili ekonomske uvjete. Velika ekonomska kriza u vrijeme vladavine premijerke Margaret Thacher (1979.– 1990.) s jedne, te izrazit upliv britanskih *Saatchi* kolekcionara u promicanju ove

⁶ „Nova britanska umjetnost 90-ih“, u M. Šuvaković, *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, 2005., Horetzky – Vlees & Beton, Zagreb – Ghent, 417.

⁷ „What is the Significance of the Young British Artists?“, *Google Arts & Culture*, [website], <https://artsandculture.google.com/story/what-is-the-significance-of-the-young-british-artists/QgXBgf-hz4CKKQ>, (pristupljeno 26. lipnja 2023.).

⁸ „Young British Artists“, *Art Story*, [website], <https://www.theartstory.org/movement/young-british-artists/>, (pristupljeno 26. lipnja 2023.).

mlade scene, s druge strane. Naime, London tijekom 80-ih nije uživao status svjetskog ili europskog umjetničkog središta, poput New Yorka ili Berlina.⁹ To je vrijeme kada se Velika Britanija suočavala s ekonomskom krizom, recesijom i velikom nezaposlenošću. Kako bi se repositionirala u tim okolnostima, slavna londonska galerija *Tate* napravila je zaokret te prestižnu britansku nagradu *Turner* odlučila dodjeljivati mladim, nadolazećim umjetnicima.¹⁰ U to vrijeme Charles Saatchi, jedan od poznatijih svjetskih kolekcionara zapadne suvremene umjetnosti, zbog financijskih problema također se okreće recentnim radovima britanskih umjetnika. Povoljne okolnosti za mlade umjetnike stvorile značajnu podlogu za njihov daljnji rast i razvoj britanske suvremene umjetnosti.

Umjetnici skupine vrlo brzo su stekli popularnost. Naročito sudjelovanjem na dvije izložbe u razmaku od desetak godina, *Freeze (Surrey Docks, Docklands, 1988.)*¹¹ i *Sensation: Young British Artists (Royal Academy of Arts, London, 1997.)*, koje su dobile status „najšokantnijih izložbi kraja 20. stoljeća“.¹² U popularnoj kulturi zadobili su status zvijezda (*celebrities*). Umjetnici Young British Art-a još uvijek aktivno djeluju, ali više ne kao skupina umjetnika, jednako kao što više ne plijene pažnju tabloida ekscesnim ponašanjem kao što je to bilo u „ludim devedesetima“.¹³

2.1. Skupne izložbe mladih britanskih umjetnika 1988. – 1997.

Ipak, ključna mjesta njihove popularnosti bile su izložbe koje je uglavnom organizirao umjetnik Damien Hirst (r. 1965.). Prvu skupinu izložbu ovih umjetnika pod nazivom *The Freeze* Hirst organizira 1988. godine u prostoru skladišta *Docklands*. Izložena su djela šesnaestero umjetnika, danas vodećih umjetnika britanske umjetničke scene. Smatra se da je upravo izložba *Freeze* bila pokretački element za razvoj pokreta i scene YBA. Izložba je privukla pažnju mnogih kritičara, sakupljača i trgovaca umjetninama, naravno, među njima i

⁹ Ibid.

¹⁰ „Nagrada Turner je priznanje koje se jednom godišnje dodjeljuje vizualnom umjetniku rođenom u Velikoj Britaniji ili koji tamo djeluje za izvanradnu izložbu ili prezentaciju rada. Smatra se najvećim priznanjem za umjetnost u Britaniji.“, Cit. prema: Cunningham, J. M., „Turner Prize“, *Encyclopedia Britannica*, [website], 25. srpnja 2023., <https://www.britannica.com/art/Turner-Prize>, (pristupljeno 30. srpnja).

¹¹ Izložba se održala u praznoj zgradi londonske lučke uprave (stara vatrogasna stanica), a njezin organizator bio je slavni britanski umjetnik Damien Hirst, jedan od protagonista Mladih britanskih umjetnika.

¹² „Young British Artists“, *Art Story*.

¹³ J. Stallabrass, *High art lite: British art in the 1990s*, London, New York, Verso, 1999., 1–17.

spomenutog Charlesa Saatchija koji je, kako je navedeno ranije, odigrao ključnu ulogu u formiranju ove grupe umjetnika.¹⁴

Nadalje, 1992. godine organizirana je izložba naslova *Mladi britanski umjetnici (Young British Artists)* koja je umjetnike skupine predstavila široj javnosti. Kao ključni trenutak u afirmaciji ovih umjetnika u literaturi se izdvaja izložba *Sensation: Young British Artists*, održane u Kraljevskoj akademiji umjetnosti u Londonu (*Royal Academy of Arts*), 1997. godine. Ova je izložba, uz vrhunsku prezentaciju i promidžbu Charlesa Saatchija, mladim umjetnicima omogućila status *mainstream* umjetnika i ključnih protagonista međunarodne suvremene umjetničke scene. Na izložbi je ukupno izloženo 110 djela u autorstvu 42 umjetnika iz Saatchijeve osobne kolekcije. Radovi izloženi na izložbi postali su, kako i ime sugerira – senzacija, a izazvali su i puno kontroverze i negodovanja.¹⁵

Iako umjetnici skupine nemaju jedan zajednički i univerzalni stil ili pristup u radu, u literaturi se osim strategija provokacije među zajedničkim karakteristikama navode eklektizam te bavljenje temama traumatskih iskustava.¹⁶ Šuvaković ukazuje kako se eklektičnost se u djelima ovih umjetnika temelji na postupcima recikliranja iskustava iz umjetnosti ranijih epoha, poput dadaizma, neodadaizma, fluksusa, pop arta, siromašne i konceptualne umjetnosti, a najčešće je riječ o djelima realiziranim u medijima instalacije, posebice ambijentalnih instalacija te *ready-made* objekata.¹⁷

¹⁴ Charles Saatchi je marketinški tajkun i kolekcionar umjetnina koji se počeo baviti umjetninama još 60-ih godina te zbog svog velikog bogatstva te velikog iznosa koji je trošio na tržištu umjetnina spada u malu skupinu internacionalnih „superkolekcionara“ („*supercollector*“). Prema: R. Hatton, J. A. Walker, *Supercollector: A critique of Charles Saatchi*, Ellipsis, London, 2000.

¹⁵ Aidin, „The YBAs“.

¹⁶ Eklektizam se u filozofiji, znanosti i umjetnosti definira kao „nekreativna metoda kojom se iz različitih misaonih sustava, teorija, stilova i sl. izabiru pojedine teze i spajaju u novu cjelinu, bez značajnijih novih elemenata“. Cit. prema: „eklektizam“, *Hrvatski jezični portal*, [website], <https://hrvatski-en-academic.com/91704/eklektizam>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).

¹⁷ „Nova britanska umjetnost 90-ih“, u M. Šuvaković, *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, 417.

2.2. Teme traumatičnih iskustava i strategije provokacije i šoka

Najčešće teme skupine mladih britanskih umjetnika bile su bolest, smrt, iskustvo traume i traumatične seksualnosti, individualne i kolektivne perverzije i nasilje, užasi svakodnevice, fobije, strahovi i slične „mračne“ teme.¹⁸ Također, iskustvo traume ključna je tema u opusu Tracy Emin. Utoliko možemo govoriti o značaju ove skupine za njezin rad, a ujedno se prema tematskom opredjeljenju može ukazati na pripadnost Emin ovoj grupi umjetnika.

Umjetnička produkcija braće Chapman, Tracey Emin, Sarah Lucas ili Damiena Hirsta može se sagledati kao stanja refleksije neoliberalne Britanije kasnih 80-ih i 90-ih godina. U tom smislu Šuvaković smatra da je riječ o umjetnosti koja je „neutopijska i neemancipatorska politička provokacija svakodnevice zapadnih društava“.¹⁹

Primjerice, Damien Hirst u svom djelu *Daleko od jata (Away from the Flock)* iz 1994. izlaže mrtvo tijelo ovce u staklenoj posudi u formaldehidu. Riječ je o temi smrti koja je postala jedna od ključnih tema kojom se ovaj poznati umjetnik bavi u svom umjetničkom opusu. Izlaganje tijela životinje u formaldehidu izazivalo je snažne, uglavnom negativne reakcije javnosti, a protiv toga pobunile su se i mnoge udruge za zaštitu životinja.²⁰

Umjetnica Sarah Lucas (r. 1962.) jedna je od članova koja je izlagala na spomenutoj izložbi Freeze.

Potječe iz radničke obitelji iz londonskog predgrađa. Otac joj je bio mljekar, a majka čistačica i vrtlarica, a zatrudnjela je i napustila školu prije punoljetstva. U vrijeme djelovanja u skupini živjela je u istočnom Londonu, čiji je karakterističan urbani identitet bio važan članovima skupine.²¹ Sarah Lucas u svojim radovima kontinuirano komentira svoje podrijetlo, radničku klasu, a njezin rad često je društveni komentar s naglašenim humorom.²²

¹⁸ Iako raznolike, te se teme mogu povezati s društvenim ozračjem u kojem ovi umjetnici odrastaju i djeluju. Ponajprije je riječ o britanskom klasnom društvu u epohi tačerizma i post-tačerizma, politički i egzistencijalni horizont lokalne radničke klase. Prema: *ibid.*

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ „What is the Significance of the Young British Artists?“, *Google Arts & Culture*

²¹ A. While, “Locating Art Worlds: London and the Making of Young British Art.” *Area*, vol. 35, br. 3, 2003., 251–63.

²² *Ibid.*, 258–261.

U instalaciji *Au Naturel* iz 1994., Lucas koristi idiome identifikacije radničke klase Istočnog Londona kombinirajući prljavi i oštećeni jastuk za dvoje s predmetima koji simboliziraju seksualne identitete. Koristeći takve predmete koji se mogu okarakterizirati kao zazorni, ona stvara atmosferu neugode, otuđenosti, seksualne frustracije, prljavštine...²³

Braća Dinos i Jake Chapman (r. 1966. i 1962.) služe se širokim rasponom medija i tehnika; od video radova, do instalacija i voštanih figurativnih skulptura, uglavnom baveći se temama pobuđenih emotivnih stanja poput straha, zbunjenosti, zavodljivosti, potisnutih želja, erotike.²⁴ Primjerice, u kontroverznoj figurativnoj skulpturi *Fuck Face* iz 1994. koja prikazuje voštanog dječaka s falusnim nosom ili radova *Nulti princip (Zero Principle)* ili *Kutija halucinacija (Hallucination Box)* iz 1986. gdje sugestivnim prikazom radnji drvenih lutaka ukomponiranih u instalaciju dočaravaju nasilje, incest i fetišizam.²⁵

Djelo u mediju slikarstva velikih dimenzija naslovljeno *Myra*, slikara Marcusa Harveyja (r. 1963.), prikazuje portret *Myre Hindley (1995.)*. Napravljen je realističnim prikazom u maniri uvećane crno-bijele novinske fotografije. Riječ je o citatu velikih portreta koje radi američki umjetnik Chuck Close, no Harvey portret kreira od otisaka ruku djece. Naime, osoba na slici, javnosti poznata iz crne kronike, optužena je za kriminalne radnje. Harveyjevo platno je komentar kojim upućuje na činjenicu pojave kriminalnog *celebrityja*.²⁶ Djelo je izazvalo kontroverzu u javnosti, a takvu su sudbinu doživjela i mnoga druga djela članova skupine. Ponajviše ona Damiena Hirsta i Tracey Emin.

2.3. Uloga Saatchi galerije na formiranje britanske umjetnosti 1990-ih

Tijekom 1980-ih godina, Saatchi kao etablirani kolekcionar sa zavidnom kolekcijom i poznatom londonskom galerijom *Saatchi Gallery*, mijenja svoj interes i preusmjerava se s njemačkih i njujorških na britanske umjetnike. Posebice se posvećuje *Mladim britanskim umjetnicima*. Saatchi za svoju kolekciju otkuplja djela izložena u sklopu spomenute Hirstove

²³ „Nova britanska umjetnost 90-ih“, u M. Šuvaković, *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, 417–418.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ E. Legge, „Reinventing Derivation: Roles, Stereotypes, and ‘Young British Art.’“, *Representations*, br. 71, 2000., 1–23.

izložbe *Freeze*, ali i djela s još dvije izložbe koje je Damien Hirst organizirao dvije godine kasnije (1990.); *Moderna medicina (Modern Medicine)* i *Kockar (Gambler)*.²⁷ Osim što je kupovao i izlagao njihova djela tijekom 1980-ih i 1990-ih, Saatchi je odigrao ključnu ulogu u razvoju i promociji scene, učinivši je globalno vidljivom, te je podignuo njezinu vrijednost i vrijednost djela ovih mladih umjetnika.

Ipak, neovisno o velikoj popularnosti YBA, kritike od strane drugih umjetnika te kritičara umjetnosti odnosile su se na poslovnu stranu suradnje umjetnosti i kapitala. Posebno na kritike da je Saatchi najprije svojim financijskim uplivom podržao formiranje nove londonske umjetnosti, iskoristivši pritom i medijsku popularnost kojoj su doprinijele kontroverze i raskalašeno ponašanje ovih umjetnika, te potom iskoristio svoje međunarodne kontakte i galeriju kako bi podignuo tržišnu vrijednost djela ovih umjetnika, a time i svoje kolekcije.²⁸ Utoliko, nije moguće govoriti o londonskoj YBA umjetničkoj sceni bez razumijevanja uvjeta njezine šire afirmacije.

Mladi britanski umjetnici formalno nemaju zajednički program ili manifest, niti dijele jedinstvenu estetiku. Ipak, primjećuje se drugačiji pristup umjetnosti koji se razlikuje od dotadašnje umjetnosti u Britaniji. To ih čini zanimljivima i na internacionalnoj razini. Također, ovi umjetnici imaju novi odnos prema masovnim medijima, ali i masovnoj kulturi iz koje često crpe građu za svoja djela.

Ujedno su prilično glamuroznim *party* načinom života bili meta tabloida i uklapali se u tadašnji trend promicanja popularne britanske kulture “*Cool Britannia*”.²⁹

²⁷ „Britart: Young British Artists (1980s)“, *Contemporary Art Movements, Postmodernist Styles, Schools, Artist-Groups: late 1960s-present.*, *Encyclopedia of Art*, [website], <http://www.visual-arts-cork.com/contemporary-art-movements.htm#britart> , (pristupljeno 4. srpnja 2023.).

²⁸ A. While, “Locating Art Worlds: London and the Making of Young British Art.” 251–63.

²⁹ R. Aidin, „The YBAs, The London-based Young British Artists“, *Khan Academy*, [website], <https://www.khanacademy.org/humanities/global-culture/concepts-in-art-1980-to-now/x247213a3:young-british-artists/a/the-ybas-the-london-based-young-british-artists> , (pristupljeno: 5. srpnja 2023.).

3. TRACEY EMIN

3.1. Autobiografski aspekti u umjetničkim djelima Tracey Emin

Tracey Emin je jedna od najistaknutijih predstavnika nove britanske umjetnosti 90-ih, a danas je jedna od poznatijih umjetnica ne samo britanske, već i svjetske umjetničke scene. U medijima je zbog svojih provokativnih djela stekla epitet „zločestom curom britanske umjetnosti“ ("*bad girl of British art*"). Njezinu umjetnost u mediju slikarstva i instalacije, najčešće sastavljene od ready-made predmeta, karakterizira bavljenje temama osobnog i subjektivnog. Riječ je o radovima s tematskim prikazima osobnih traumatičnih doživljaja, koji sežu još od djetinjstva, pa se u literaturi govori o ispovjednom karakteru njezinih djela. S obzirom na subjektivni pristup i korištenje najintimnijih osobnih osjećanja kao materijala u njezinom radu, potrebno je ukazati na neke od ključnih privatnih biografskih činjenica koje su obilježile i trajna su inspiracija njezinoj umjetnosti.

Tracey Emin je rođena je 1963. godine u Surreyu, a odrasla u gradu Margate na sjevernoj obali Kenta. Živjela je s mamom i bratom blizancem, u hotelu njezina oca, inače turskog porijekla. U djetinjstvu otac je napustio obitelj koja od tada godinama živi u siromaštvu. Najveće traumatsko iskustvo doživjela je kao žrtva silovanja u dobi od trinaest godina.³⁰

Umjetnica rodni grad napušta radi nastavka školovanja na *Medway College of Design* u Rochesteru, gdje studira modu od 1980. do 1992. godine.³¹ Riječ je o umjetničkoj školi koja je danas dio sveučilišta *University for the Creative Arts*. Tamo upoznaje budućeg partner Billyja Childisha, pisca, likovnog i glazbenog umjetnika s kojim ostvaruje intimnu vezu. Upravo je ovo razdoblje, kako i sama smatra, odigralo bitnu ulogu u formaciji njezinog umjetničkog izričaja.³²

Godine 1986. diplomirala je likovnu umjetnost na *Maidstone College of Art*, a studij nastavlja u Londonu na sveučilištu *Royal College of Art*.³³ U London se seli nakon prekida veze s

³⁰ „Tracey Emin“, *The Art Story*, napaginirano.

³¹ Kuiper, „Tracey Emin“, napaginirano.

³² „Tracey Emin“, *The Art story*, napaginirano.

³³ Kuiper, „Tracey Emin“, napaginirano.

Childishem, ali iz ovog ranog razdoblja danas nije ostalo mnogo sačuvanih djela jer je uslijed teških emotivnih stanja Emin uništavala svoje radove.³⁴

Emin se skupini *Young British Artists* pridružuje ranih 90-ih godina,³⁵ u vrijeme kada je grupa već formirana i s već nekoliko održanih izložbi. Emin svojim djelima sudjeluje na ranije spomenutoj izložbi suvremene umjetnosti *Mladih britanskih umjetnika Sensation*, u organizaciji kolekcionara Saatchija, na Kraljevskoj akademiji u Londonu 1997. godine.

Također, surađuje s drugim članovima skupine. Primjerice, s umjetnicom Sarah Lucas 1992. je realizirala zajednički rad naslovljen *Dućan (The Shop)*. Koncept rada odnosio se na obnavljanje dnevnog rada u trgovini u Istočnom Londonu. Umjetnice su u dućanu prodavale svoja umjetnička djela, slike, ali i razne druge predmete poput majica, pepeljara, erotskih pomagala i mnogih drugih neuobičajenih i raznovrsnih stvari. Riječ je o djelu procesualne umjetnosti i projektu u umjetnosti koji uključuje bavljenje svakodnevnim radnjama kao izraza bihevioralnog aspekta djela. Rad *Dućan* ujedno je kritika komercijalizacije umjetničkih djela. Drugim riječima govorimo o umjetničkom činu povezivanja i izjednačavanja radničkog i umjetničkog života.

Izložba naslovljena *Moja velika retrospektiva (My Major Retrospective)* održana je u poznatoj londonskoj galeriji *White Cube* 1993. godine. Obuhvatila je preko stotinu osobnih predmeta, memorabilija koje je Emin sakupljala godinama, uključujući dnevnike, suvenire, igračke. Ove uspomene izložene su zajedno sa slikama, crtežima i fotografijama njenih slika koje je radila na akademiji. Drugim riječima, Emin već u sklopu svoje ranije velike samostalne izložbe izlaže *ready-made* osobne predmete kojima je dan status umjetničkih predmeta. Tema osobnih iskustava, odnosno otvoren, ispovjedni i osobni narativ pokazao se kao ključno obilježje tih ranih eksponata.³⁶

³⁴ „Tracey Emin“, *The Art story*, napaginirano.

³⁵ Ibid.

³⁶ „Tracey Emin, My Major Retrospective 1963.-1993.“, *White Cube*, [website], <https://www.whitecube.com/gallery-exhibitions/my-major-retrospective-1963-1993>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).

Raniji radovi nastali u slikarskom mediju otkrivaju zanimanje ove umjetnice za slikarstvo moderne umjetnosti, naročito za djela slikara Eгона Schielea³⁷ i Edvarda Muncha.³⁸ Naime, u tim se djelima mogu prepoznati ekspresionistički utjecaji, naročito u izboru teme, ali i u stilu brzih, oštih poteza linijskih crteža.

Izloženi su i razni radovi u tehnici kolaža i šivanja. Također, svoja pisma bivšim dečkima i rođacima, članke koji govore o ranim seksualnim iskustvima i traumi autorica uokviruje i izlaže kao eksponate. Jedan od takvih članaka izrezan je iz novina te govori o automobilskoj nesreći i smrti njenog najdražeg ujaka.

Autoreferencijalnost spram događaja i iskustva iz vlastitog života glavna su tema mnogih njezinih djela. Portretna fotografija u boji naslovljena *Zadnje što sam ti rekla je ne ostavljaj me ovdje* (*The Last Thing I Said to You is Don't Leave Me Here*) iz 1999. referira se na život s tadašnjim dečkom, kustosom i galeristom Carlom Freedmanom. Par je živio u drvenoj kući na plaži u gradiću Whitstable, koju je kupila zajedno s umjetnicom Sarom Lucas. Na poticaj svog partnera, Emin je nadalje razrađuje rad koji u mediju instalacije i formi šatora izlaže baveći se navođenjem svih osoba s kojima je imala intimne odnose, u radu *Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995.* (*Everyone I Have Ever Slept With*). Rad je izložen na izložbi *Minky Manky* 1995. godine.

Ipak, njezin daleko najpoznatiji rad je instalacija sačinjena od *ready-made* osobnih predmeta *Moj krevet* (*My Bed*) iz 1998. godine. Instalaciju čini osobni krevet kojeg izlaže kako bi zapravo izložila svoje psihičko iskustvo depresivnog perioda i emocionalne krize uslijed

³⁷ „Tracey Emin, My Major Retrospective 1963.–1993.“

³⁸ Nastavlja se referirati na Muncha i u daljnjem radu te i sama govori o velikom utjecaju koji je imao na nju. Jedna od referenca je videouradak *Homage to Edvard Munch and All My Dead Children* (1998.) koji je snimljen ispred Munchove kuće u Åsgårdstrandu gdje je nastalo mnogo njegovih poznatih djela. Prema: „Tracey Emin, Homage to Edvard Munch and all My Dead Children, 1998“, *Xavier Hufkens*, [website], <https://www.xavierhufkens.com/artworks/tracey-emin-homage-to-edvard-munch-and-all-my-dead-children>, (pristupljeno 25. srpnja 2023.); Jednu od svojih recentnijih izložbi, 2022. godine, imala je u Oslu u muzeju Edvarda Muncha, a nosila je naziv *Tracey Emin / Edvard Munch – The Lonelines of the Soul*. Napravila je i brončanu skulpturu visine 9 metara pod nazivom *Majka* (*Mother*) koja je postavljena ispred istog muzeja. Skulptura prikazuje figuru žene u položaju držanja djeteta, a predstavlja aluziju na rano preminulu Munchovu majku. Prema: Lj. Maletin Vojvodić, „Bez cenzure ili o Trejsi Emin“, *ArtBox*, [website], <https://artboxportal.com/bez-cenzure-ili-o-trejsi-emin/>, (pristupljeno 25. srpnja 2023.).

bolnog prekida veze s partnerom. Krevet izlaže razbacan, okružen otpacima, gomilom pobacanog smeća i privatnim stvarima, a detaljnije će biti opisan i analiziran u kasnijem poglavlju.

U istom se periodu bavi tehnikama ručnog rada kao i tematiziranjem ženskih poslova, ženskog rada. S obzirom da su pletiva i vezeni tekstil napravljen ručnim radom uglavnom smatrani pučkim rukotvorinama i bezvrijednima u području visoke umjetnosti, Emin u ovim djelima izražava svoj kritički stava spram kriterija u području umjetnosti. Utoliko, iako se o njezinom radu govori u kontekstu subjektivnog, intimnog i ispovjednog, naročito u temi, sadržaju i motivu, s druge strane njezini radovi naglašeno su kritičkog karaktera prema društvenim normama te spram sustava u umjetnosti.

Umjetnost Tracey Emin bitno je utjecala na razvoj britanske umjetnosti, ali i na rad mnogih drugih umjetnika. Zanimanje za rad ove umjetnice danas naročito pokazuje generacija mlađih ženskih umjetnica. Primjerice, dobitnica nagrade Turner, umjetnica Laure Prouvost kao i Emin, ali u djelima video umjetnosti, izražava svoje osobe teme. Ujedno koristi tekstil i *ready-made* pronađene predmete kojima stvara upečatljive žive slike (*tableaux vivant*).^{39 40}

Utjecaj Tracey Emin nadalje je vidljiv u djelima francuske umjetnice mlađe generacije Marie Jacotey-Voyatzis, naročito u iskazivanju tematike ženske emocionalnosti, a često uz korištenje teksta u vizualnoj umjetnosti, uključujući i greške u pisanju, poput prakse Emin.⁴¹

Djela Tracey Emin pokazuju jedan novi aspekt emancipirane, slobodne žene. Ona daje novu definiciju moderne žene te ruši društvene norme britanskog društva. Naime, odbija ulogu stereotipnog te umjesto toga javno izlaže svoje „prljavo rublje“ kroz svoja djela i javne nastupe.

³⁹ „Tracey Emin“, *The Art Story*.

⁴⁰ Žive slike ili *tableaux vivant* je naziv za scenu, najčešće prikazanu na slici ili fotografiji na kojoj su likovi postavljeni u specifičnu kompoziciju te se doimaju kao da nisu svjesni promatrača, takva scena je statična i može stvarati efekt dramatičnosti. Prema: „Tableau“, *Tate*, [website], <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/t/tableau>, (pristupljeno 5. rujna 2023.).

⁴¹ Primjerice u djelima *Svi sa kojima sam ikada spavala* 1963. – 1995. (1995.); *Hotel International* (1993.); *Odjebi i umri, droljo jedna (Fuck Off and Die You Slag)* iz 2002., *Everyone I Have Ever Slept With 1963–1995* iz 1995.

3.2. Tracey Emin i reprezentacija osobnih iskustava traume

„Ubila sam svoj sram, objesila sam ga na zidove“,⁴² napisala je Tracey Emin povodom svoje samostalne izložbe koja se pod nazivom *A Fortnight of Tears* 2019. godine održala u londonskoj galeriji *White Cube Bermondsey*. Autoreferencijalna rečenica ukazuje na autoričino bavljenje svojim sramom, koji proizlazi iz boli i traume, kao ključnih tema svojih umjetničkih djela. Drugim riječima, bolne epizode iz njezinog života polazište su njezine umjetnosti.

Naime, Emin je od mladosti bila žrtva seksualnog nasilja, uz to je njezina mladost dodatno bila obilježena nizom događaja koji su kod Emin izazvale velike traume. Svom iskustvima odlučila se baviti u svojim djelima i svojom umjetnošću, odnosno izlaganjem ispred publike, ne libeći se kontinuirano iznositi svoja iskustva.⁴³

Zbog korištenja vlastite autobiografije i osobnih iskustava kao primarne građe, njena umjetnost naziva se ispovjednom, a zbog izravnog načina prikazivanja bez imalo „uljepšavanja“ opisuje se i kao „sirova“. Općenita tema njezinog rada jest ona sama, utoliko teme kojima se bavi proizlaze iz iskustava koja je proživjela, poput silovanja, pobačaja, napuštenosti, prekida s partnerom, rodne uloge, ženstvenosti, alkoholizma, ovisnosti... Drugim riječima, baveći se svojim psihičkim stanjima Emin se u svojim djelima zapravo bavi problemima s kojima se susreću i mnoge druge žene. Utoliko je njezin rad često bio interpretiran u okviru feminističkog teorijskog diskursa.

U realizaciji svojih tema, Emin koristi širok raspon medija i tehnika, koji uključuju crtež, video, instalacije, *ready-made*, asamblaž, fotografiju, monotipiju, skulpturu, slikanje, ali i nekonvencionalne pristupe u radu poput korištenja ručnog rada, odnosno šivanja. Također koristi vlastito tijelo kao medij u autoportretima i performansima. Sve kako bi kreirala djela koristeći se dodatno strategijama provokacije i šoka u namjeri da izazovu gledatelja.

⁴² „I’ve killed my shame, I’ve hung it on the walls.“. Prema: T. D’Hoker, „Doing The Right Thing“, *The Article Magazine.*, online časopis, <https://www.the-article-magazine.com/journal/doing-the-right-thing> (pristupljeno 5.9. 2023.).

⁴³ Ibid.

Rad u mediju grafike naslovljen *Obiteljski apartman (Family Suite, 1994.)* pripada najranijim djelima umjetnice i upućuje na rano bavljenje tematikom osobnih iskustava. Obuhvaća dvadeset grafičkih listova realiziranih u tehnici monotipije, „grafičke tehnike pri kojoj se na neku glatku površinu nanosi boja i otiskuje na papir.“⁴⁴ Tom tehnikom stvara se grubi, hrapavi stil, ali i trenutni produkt. Monotipije na način grubog crteža s prikazima pojedinih članova njezine obitelji te scene iz obiteljskog života, odražavaju osjećaje i sjećanja umjetnice vezana uz to razdoblje njezina života. Na njima se može vidjeti kako je umjetnica doživljavala svoju obitelj, otac je obučen u odijelo te drži aktovku, što može sugerirati na njegovo često izbivanje od kuće. To potvrđuje Eminina biografija iz koje se doznaje da je njezin otac, prije nego što ih je napustio, vodio dvostruki život često posjećujući i svoju drugu obitelj.⁴⁵ Jedna list realiziran je kao autoportret umjetnice s deset godina (*Me at 10*), u kojem, kao i u svim ostalim listovima, intencionalno nastoji izazvati osjećaj jeze, kao odraz njezinog emotivnog stanja.

U mnogim svojim djelima Emin tematizira traumu koju je doživjela kao žrtva silovanja. U različitim je djelima prikazuje na različite načine. Primjerice, u gore spomenutom djelu, na nekim od monotipija prikazuje figure i scene koji bude seksualne aluzije, ali i nelagodu i uznemirenost. Takvi su grafički listovi *Seks Muškarac (Sex Man)* na kojem je prikazan muškarac odrezane glave naglašenog penisa u erekciji i *Seks Muškarac II (Sex Man II)*, na kojem muškarac gol i raširenih nogu leži oslanjajući se na lakat. Dvije figure prikazane su na monotipiji *Bez Sna (No Sleep)* i to na način da ženska figura leži u krevetu dok je hvata druga, išarana figura. Ovakve seksualne scene su zapravo Eminino osobno viđenje događaja koje je proživjela ili kojima je svjedočila te su jedan od načina na koji Emin prikazuje svoju traumu.

Osim grafičkih i slikovnih prikaza, Emin prezentira svoja iskustva i traume i putem teksta. Tekst kao medij koristi na različite načine, od rukopisa na papiru do natpisa izrađenih od neonskih cijevi. To se može vidjeti na primjeru djela pod nazivom *Istraživanje Duše (Exploration of the Soul)* iz 1994. godine, koje se sastoji od trideset dva uokvirena lista plavog A4 papira i dvije fotografije. Na papirima je ručno ispisan poetski tekst u kojem se Emin prisjeća trenutaka iz svog života, počevši od svog i bratovog začeca pa sve do trinaeste

⁴⁴ „Monotipija“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41742>>, (pristupljeno 26. 7. 2023.).

⁴⁵ Y. M. Murray, “Rape Trauma, the State, and the Art of Tracey Emin.”, *California Law Review*, vol. 100, no. 6, 2012., 1631–1710.

godine kad je bila žrtva silovanja. Iz teksta se doznaje kako je kroz djetinjstvo bila jako bliska i povezana s bratom blizancem Paulom te kako joj je njihovo udaljavanje kroz godine donijelo veliku bol. Odnos s bratom jest jedan od ključnih motiva za ovo djelo, pa tako i ukomponirane fotografije prikazuju Emin i Paula dok su bili djeca. U tekstu iz vrlo osobne perspektive iznosi detalje iz njihovog života, a svojevrsna kulminacija dolazi na kraju kada progovara o doživljenom silovanju.⁴⁶

Djelo *Odjebi i umri, droljo jedna (Fuck Off and Die You Slag)* iz 2002. funkcionira kao direktno upućena poruka, a sastoji se od tekstualnog natpisa izvedenog neonskih cijevi u ružičastoj i crvenoj te linijom koja tekst podcrtava u plavoj boji. Slova su izvedena u stilu rukopisa i to štampanim slovima. Psovka se može povezati s rečenicama uvrede upućene ženskoj osobi, moguće je riječ o uvredi koju su ranije nanijeli Emin. Nadalje, može se povezati i s izopćenjem koje je Emin doživjela od neprijateljske sredine u Margateu u kojem je odrastala.⁴⁷ Drugim riječima, ovaj šareni, svjetleći natpis naizgled je u suprotnosti je s „mračnim“ monotipijama iz ciklusa *Obiteljski apartman*. Iako je riječ o prividu, jer naizgled zavodljiva forma ružičastog neona zapravo je refleksija nasilja nad ženama. Na svim ovim navedenim primjerima vidljivo je kako Eminin izričaj varira ovisno o mediju izvedbe, ali tema proživljene traume ostaje iste.

Upotreba teksta u djelima vizualne umjetnosti česta je u djelima ove umjetnice, što je primjerice vidljivo i u radovima u kojima se koristi tehnikom ručnog rada, odnosno postupcima šivanja i vezenja. *Hotel International* naziv je djela koje datira iz 1993. godine, a riječ je o pokrivaču koji je prošiven raznobojnim komadima tkanine s imenima mjesta i članova obitelji umjetnice, datumima i manjim tekstualnim ulomcima. Rad govori o odrastanju umjetnice; *Hotel International* je mjesto gdje je Emin doživjela seksualno zlostavljanje. Stoga umjetnica u djelu ispod naziva *Hotel International* umeće natpis – savršeno mjesto za odrasti (*the perfect place to grow*). Riječ je o ironiji, dakako. U rad je također uvrstila mjesta poput Cipra (mjesto rođenja njezina oca), KFC-a (iznad kojeg je živjela s majkom) te ostala za autoricu važna mjesta. Jedno od upečatljivijih mjesta na radu opet je posvetila bratu Paulu, a osim imena, dodala je i njihov datum rođenja. Uz još mnoge ostale prišivene natpise i ulomke, Emin je kreirala svojevrsni prikaz svoga dotadašnjeg života

⁴⁶ „Exploration of the Soul“, *Tate*, [website], <https://www.tate.org.uk/art/artworks/em-in-exploration-of-the-soul-t11887>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.).

⁴⁷ Murray, „Rape Trauma, the State, and the Art of Tracey Emin.“, 1672–1674

iz vrlo osobne perspektive. No, osim samih natpisa, sam materijal, odnosno tkanina koju je koristila ima posebno značenje. Neki komadi tkanine koju koristi izrezani su od njene odjeće, a neki uzeti s obiteljskog kauča.⁴⁸

⁴⁸ S. Graf, "10 Artworks That Made Tracey Emin Famous" *TheCollector*, [website], 19. studenog 2022, <https://www.thecollector.com/10-artworks-that-made-tracey-emin-famous/>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.).

4. ODABRANI PRIMJERI I POJAŠNJENJA

4.1. Moj Krevet (My Bed)

Djelo *Moj Krevet (My Bed)* realizirano je 1998. godine u mediju instalacije sačinjene od *ready-made* predmeta. Riječ je o osobnim uporabnim predmetima umjetnice. Prije svega, njezinom privatnom krevetu koji izlaže zajedno s predmetima koji ga okružuju. Sam krevet je drven, s lijeve strane (frontalno gledajući) nalazi se kofer, a s desne stolić i plavi tepih. Na krevetu su dva jastuka, neuredno razbacane bijele plahte i poplun te zgužvane najlonke. Na plahtama se razabiru žućkaste mrlje, a razbacane su tako da djeluju kao da je netko upravo izašao iz kreveta. U podnožju kreveta, na plavom tepihu nalaze se papuče, plišani psić, gaćice zamrljane menstrualnom krvlju te razno smeće. Ističu se prazne boce alkohola i kutije cigareta, zgužvani papiri i maramice, ali i iskorišteni kondomi, tamponi, testovi za trudnoću, pakiranja tableta za kontracepciju te „pilula za dan poslije“. Stolić je također prepun stvari kao što su fotografije te pepeljara prepuna opušaka. Djelo je po prvi put izloženo u londonskoj galeriji Tate 1999. godine.⁴⁹

Bitno je napraviti razliku između prezentacije i reprezentacije, prezentirani se *ready-made* osobni predmeti umjetnice koji imaju funkciju reprezentiranja osobne psihičke boli i proživljene patnje.

Prema mišljenju nekih kritičara, izlažući svoje „prljavo rublje“ pred očima javnosti umjetnica nastoji izazvati gađenje kod publike.⁵⁰ Ovaj osjećaj kod gledatelja izaziva prezentacija eksponata privatnih stvari i prljavštine, naročito predmeta s tjelesnim izlučevinama, čime se ujedno ukazuje publici na njezinu vlastitu nelagodu kada je riječ o pogledu na nečistoće tijela.⁵¹ Turska teoretičarka Gülsüm Baydar taj je osjećaj gađenja protumačila u kontekstu pojma „zazora“ koji je u literaturu uvela poznata bugarska teoretičarka, psihoanalitičarka i feministica Julija Kristova, kako bi opisala stanje koje je neodvojivo od subjekta, a koje je odvratno, neprikazivo, nepojmljivo.⁵²

⁴⁹ Kuiper, „Tracey Emin“, napaginirano.

⁵⁰ G. Baydar, „Bedrooms in Excess: Feminist Strategies Used by Tracey Emin and Semiha Berksoy“, *Woman's Art Journal*, 2012., Vol. 33, br. 2, 2012., 28-34.

⁵¹ Ibid.

⁵² „Zazorno“, u M. Šuvaković, *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, 678-679.

Ovo je djelo utemeljeno na stvarnoj situaciji iz života umjetnice, odnosno nastalo je uslijed teškog emocionalnog stanja nakon prekida ljubavne veze. Stoga govorimo o ispovjednom i autobiografskom karakteru djela. Naime, kako je umjetnica period tuge provela u tom istom krevetu, kao refleksiju na svoje emotivno stane izlaže autentičan krevet u kakvom je ležala za to vrijeme. Emin, naime, pred publiku otvoreno stavlja vlastito ogoljeno emotivno privatno stanje, koje ljudi inače ne prezentiraju u javnosti. Time govori i o osobnoj privatnosti i emotivnim padovima kao o društvenom tabuu.

Drugim riječima, izlažući svoj prljavi, neuredan krevet, Emin izlaže svoju intimu i traumu koristeći ova emotivna stanja kao medij svog umjetničkog rada. Iz svega navedenog, mnogi autori opisuju ovo djelo kao ispovjedno. Korištenje vlastitih, intimnih predmeta kao materijala ovog djela doprinosi efektu kontroverznog s obzirom da je rad vrlo brzo zadobio pažnju publike i o njemu su napisane brojne studije.⁵³

Smeće oko kreveta koje je sama „stvorila“ prezentira priču o umjetničinom bolnom periodu. Naime, prazne boce alkohola, testovi za trudnoću, iskorišteni kondomi i slično,⁵⁴ imaju dodatni funkciju osim prezentacije psihičkog stanja, a odnosi se na intencionalno izazivanje osjećaja gnušanja kod publike, koje mogu provocirati ljudske izlučevine, naročito sa seksualnim aluzijama.

Izlaganjem objekata ženske seksualnosti, kao što su primjerice kondomi, krvave gaćice, ulošci, mrlje od tjelesnih izlučevina i kontracepcijske pilule razbija predrasude i tabue o ženskom tijelu, ženskoj seksualnosti i popratno, sramu.⁵⁵ Stoga rad nije samo odraz osobnih osjećaja i iskustava autorice, već, uz ispovjedni, ima i angažirani te performativni karakter jer poziva promatrača na sudjelovanje. Emin ispovjednom naracijom ogoljava svoju intimu posredstvom umjetnosti. Rad je odigrao ključnu ulogu u formiranju ženskih iskustava u umjetnosti, a njime su se bavile mnoge feministički orijentirane teoretičarke.

⁵³ G. Baydar, „Bedrooms in Excess: Feminist Strategies Used by Tracey Emin and Semih Berksoy“, 30.

⁵⁴ R. Lesso, "Why Did Tracey Emin's Bed Cause Such a Sensation?" *TheCollector*, [website], 3. siječnja 2023., <https://www.thecollector.com/why-did-tracey-emins-bed-cause-such-a-sensation/> , (pristupljeno 26. srpnja 2023.).

⁵⁵ „Tracey Emin“, *The Art Story*.

Djelo se strategijom šoka uklapa u kontekstu djelovanja *Mladih britanskih umjetnika*, a 1999. godine nominirano je za nagradu Turner, najprestižniju nagradu za mlade umjetnike u Velikoj Britaniji. Iako nagradu nije osvojila, nominacija je umjetnici djelu donijela kulturni status i plasirala ju u sam vrh suvremene umjetnosti.⁵⁶

Moj Krevet, Tracey Emin, 1998., instalacija od *ready-made* predmeta, 79 x 211 x 234 cm, Tate Britain

4.2. Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963 – 1995)

Djelo *Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963–1995)*, poznato i pod nazivom *Šator (Tent)*, djelo je umjetnice Tracey Emin i realizirano u mediju instalacije 1995. godine. Instalaciju čini *ready-made* industrijski napravljen šator za kampiranje, izvana plave, a iznutra žute boje, te madrac smješten unutar šatora i svjetlo na vrhu koje osvjetljava njegovu unutrašnjost. Naime, na unutrašnjim stijenkama šatora izvezena

⁵⁶ „How Art Imitates Life in Tracey Emin's Bed“, *Widewalls*, [website], <https://www.widewalls.ch/magazine/tracey-emin-my-bed>, (pristupljeno 30. srpnja 2023.).

su 102 imena osoba s kojima je spavala, ne nužno i imala seksualne odnose. Naziv djela prišiven je s vanjske strane šatora. Vrata šatora su otvorena, pozivajući tako promatrača da uđe i razgleda ga iznutra. Djelo je producirano za potrebe izložbe grupe YBA pod nazivom *Minky Manky* 1995. godine.

Djelo *Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995.* prvotno je izazvao negativnu recepciju javnosti, ponajprije jer se interpretirao kao nabranje seksualnih partnera. Iako se imena osoba ušivena u šator zapravo odnose i na nefizičke odnose. Primjerice, ovdje su imena osoba njezine obitelji, poput imena brata blizanca, bake, te dva nerođena djeteta, ali i imena bivših partnera i ljubavnika poput Billyja Childisha. Zabuna u iščitavanju je očekivana, obzirom se u engleskom, kao i u hrvatskom jeziku, pod pojmom *sleep with* (spavati s nekim) podrazumijeva seksualna radnja. Otuda i sugestivni naziv rada, što sigurno nije rezultat slučajnosti ili greške. Štoviše, ovim pristupom Emin raskida konotaciju između pojmova spavanja i seksa. Tako potiče promatrača na promišljanje implikacija koje vežu ideje seksa, intime i ljubavi. I sama je objasnila kako se neka imena iz šatora odnose na seksualne partnere, ali i kako imena poput bakinog znače nešto drugo, tj. odnose se na ljude koje voli i s kojima veže drage uspomene.⁵⁷ Stoga se može reći da ovo djelo svojim narativnim karakterom zapravo tematizira intimnost i općenitu ljudsku bliskost, a manje samu seksualnu intimu. Povrh toga, malene dimenzije šatora (122 x 245 x 215 cm) i način na koji promatrač mora ući u šator kako bi razgledao imena dodatno pojačavaju dojam intime i naglašavaju emocionalnu vezu koja se stvara spavajući pored nekoga. Dakako, kao što se može zaključiti iz navedenih elemenata, i ovo Eminino djelo je temeljeno na njejoj autobiografiji.

Iako iskustvo traume nije prvi dojam djela, u njemu se mogu pronaći elementi koji sugeriraju traumatičnu prošlost. Kao primjer toga mogu se izdvojiti imena „Foetus 1“ i „Foetus 2“ koja se odnose na dva njezina nerođena djeteta. Naime, Emin otvoreno govori o svojim pobačajima, koji su prouzročili psihički iznimno težak period u njezinom životu i izazvali traumu. Stoga se može zaključiti da umjetnica u svojim djelima otvoreno progovara o svojim psihološkim stanjima, napose životnim situacijama koje su je ranjavale, ujedno progovarajući o nekim drugim temama, primjerice ovdje o bliskosti ljudi ili dajući komentar na tabue i predrasude koje društvo ima spram traumatskim iskustvima. Ovo se djelo, uz spomenuti rad

⁵⁷ G. Baydar, „Bedrooms in Excess: Feminist Strategies Used by Tracey Emin and Semih Berksoy“, 28–34.

Moj krevet, smatra njezinim najutjecajnijim djelom, iako danas više ne postoji jer je izgorio u požaru u londonskom skladištu Momart 2004. godine, a Emin ga je odbila rekreirati.⁵⁸

Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995., Tracey Emin, 1995., instalacija, 122 × 245 × 215 cm, (uništeno)

⁵⁸ „Tracey Emin“, *The Art Story*.

4. ZAKLJUČAK

Završni rad donosi prikaz teme iskustva traume u umjetnosti britansko-turske umjetnice Tracey Emin, polazeći ponajprije od autobiografskih elemenata koje umjetnica koristi kao materijal koji obrađuje u svojim djelima. Riječ je o njezinim osobnim iskustvima, počevši od događaja kada je u ranoj dobi od 13 godina bila žrtva silovanja (*Sex Man; Sex Man II* iz serije *Obiteljski apartman*, 1994.), pa do bolnih psihičkih iskustava patnje tijekom odrastanja. To je, primjerice, situacija kada ih je napustio otac (*Obiteljski apartman*, 1994.), te nadolazeći životni trenuci mlade žene. Sežu od depresivnih stanja u koje je upadala nakon prekida emotivnih veza s tadašnjim partnerima (*Moj krevet*, 1998.; *Zadnje što sam ti rekla je ne ostavljaj me ovdje*, 1999.) pa do pobačaja koje je imala (*Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995.*, 1995.), kao i pogrđnih riječi i uvreda koje je kao žena proživljavala (*Odjebi i umri, droljo jedna*, 2002.).

U radu se sva gore navedena djela opisuju u poveznici s narativnim aspektom te se ukazalo na ključna obilježja navedenih djela. Prije svega korištenje različitih medija u realizaciji djela, uz prevladavajuće instalacije sačinjene od *ready-made* predmeta. Umjetnica, naime, svojim načinom izričaja, neovisno je li riječ o crtežu, grafici ili upotrebi osobnih *ready-made* predmeta poput memorabilija ili njezinog osobnog kreveta, često nastoji potaknuti emotivnu reakciju kod publike, naročito gađenja, gnušanja. U tom smislu koristi intimne predmete koji upućuju na njezine tjelesne izlučevine. Umjetnica time nastoji kritički suočiti publiku s predrasudama koje vladaju u društvu kada je riječ o ljudima koji proživljavaju traumatska iskustva ili su žrtve nasilja.

U radu se bavljenje temom traumatskih iskustava u njezinom opusu veže uz rad drugih britanskih umjetnika. Stoga se na početku ukazuje na formiranje Tracy Emin u okviru nove britanske umjetnosti 1990-ih godina, odnosno uz djelovanje u neformalnoj skupini *Mladih britanskih umjetnika (Young British Artists)*, kojima se priključuje 1992. godine. I to iz razloga što se ovi umjetnici, jednako kao i Emin, u svojim djelima često bave temama koje uključuju traumatska iskustva, fobije i strahovi u umjetnosti. Najčešće koristeći strategije provokacije i šoka. Navedeni su najistaknutiji umjetnici skupine te primjeri umjetničke produkcije u poveznici s temom, te su naznačene neke od ključnih izložbi grupe, održavane u rasponu od 1988.– 1997. godine. Nadalje, pojašnjava se utjecaj britanskog kolekcionara Charlesa Saatchija na formiranje mlade londonske scene 1990-ih radi naglaska na uvjete

njezinog razvoja. U drugom dijelu završnog rada se kroz prikaz profesionalne biografije Tracy Emin upućuje na autobiografske aspekte u njezinim umjetničkim instalacijama. I to iz razloga što se reprezentacija osobnih traumatskih iskustava pokazuje kao jedna od ključnih značajki cjelokupnog opusa Emin. Također se ukazuje na kritičnost umjetnice spram stigmatizacije u društvu. Zaključno se tema osobnog traumatskog iskustva u umjetnosti Tracey Emin analizira na slučajevima njezina dva najpoznatija djela, realizirana u mediju instalacije i sačinjene od *ready-made* predmeta; *Moj krevet (My bed, 1998.)*, te *Svi s kojima sam ikada spavala 1963. – 1995. (Everyone I Have Ever Slept With 1963–1995)* iz 1995.

O Tracey Emin i njezinoj umjetnosti pisalo se mnogo, a piše se i danas. Njezin su značaj za suvremenu umjetnost prepoznali mnogi autori, a ona je svojim inovativnim djelima i pristupom umjetnosti postavila temelje za nadolazeće generacije mladih umjetnica i umjetnika.

5. LITERATURA

1. Baydar, G., „Bedrooms in Excess: Feminist Strategies Used by Tracey Emin and Semiha Berksoy“, *Woman's Art Journal*, vol. 33, no. 2, 2012., 28–34.
2. Legge, E., „Reinventing Derivation: Roles, Stereotypes, and ‘Young British Art.’“, *Representations*, br. 71, 2000., 1–23.
3. Muir, G., *Lucky Kunst: The rise and fall of Young British Art*, London, Aurum, 2009.
4. Murray Y. M., „Rape Trauma, the State, and the Art of Tracey Emin.“, *California Law Review*, vol. 100, no. 6, 2012., 1631–710.
5. Stallabrass, J., *High art lite: British art in the 1990s*, London, New York, Verso, 1999., 1–17.
6. Šuvaković, M. (2005). *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Zagreb, Ghent: Horetzky, Vlees & Beton.
 „Zazorno“, 678-679.
 „Nova britanska umjetnost 90-ih“, 417–418.
7. While, A., „Locating Art Worlds: London and the Making of Young British Art.“ *Area*, vol. 35, br. 3, 2003., 251–63.

Popis internetskih izvora:

1. Aidin, R., „The YBAs, The London-based Young British Artists“, *Khan Academy*, [website], <https://www.khanacademy.org/humanities/global-culture/concepts-in-art-1980-to-now/x247213a3:young-british-artists/a/the-ybas-the-london-based-young-british-artists>, (pristupljeno: 5. srpnja 2023.).
2. „Britart: Young British Artists (1980s)“, *Contemporary Art Movements, Postmodernist Styles, Schools, Artist-Groups: late 1960s-present.*, *Encyclopedia of Art*, [website], <http://www.visual-arts-cork.com/contemporary-art-movements.htm#britart>, (pristupljeno 4. srpnja 2023.).
3. Cunningham, J. M., „Turner Prize“, *Encyclopedia Britannica*, [website], 25. srpnja 2023., <https://www.britannica.com/art/Turner-Prize>, (pristupljeno 30. srpnja).
4. „Exploration of the Soul“, *Tate*, [website], <https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-exploration-of-the-soul-t11887>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.).

5. Graf S., "10 Artworks That Made Tracey Emin Famous" *TheCollector*, [website], 19. studenog 2022, <https://www.thecollector.com/10-artworks-that-made-tracey-emin-famous/>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.).
6. Hatton R., Walker J. A., *Supercollector: a critique of Charles Saatchi Ellipsis*, 2000., London
7. „How Art Imitates Life in Tracey Emin's Bed“, *Widewalls*, [website], <https://www.widewalls.ch/magazine/tracey-emin-my-bed>, (pristupljeno 30. srpnja 2023.)
8. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41742>>, (pristupljeno 26. 7. 2023.).
„Monotipija“
9. *Hrvatski jezični portal*, [website], <https://hrvatski.academic.com/91704/eklekticizam>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).
„Eklekticizam“
10. Kuiper, K., "Tracey Emin", *Encyclopedia Britannica*, [website], 29. lipnja 2023., <https://www.britannica.com/biography/Tracey-Emin>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).
11. Lesso, R., "Why Did Tracey Emin's Bed Cause Such a Sensation?" *TheCollector*, [website], 3. siječnja 2023., <https://www.thecollector.com/why-did-tracey-emins-bed-cause-such-a-sensation/>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.).
12. Maletin Vojvodić, LJ., "Bez cenzure ili o Trejsi Emin“, *ArtBox*, [website], <https://artboxportal.com/bez-cenzure-ili-o-trejsi-emin/>, (pristupljeno 25. srpnja 2023.).
13. *Tate*, [website], <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/t/tableau>, (pristupljeno 5. rujna 2023.).
„Tableau“
14. „Tracey Emin, Homage to Edvard Munch and all My Dead Children, 1998“, *Xavier Hufkens*, [website], <https://www.xavierhufkens.com/artworks/tracey-emin-homage-to-edvard-munch-and-all-my-dead-children>, (pristupljeno 25. srpnja 2023.).
15. „Tracey Emin, My Major Retrospective 1963.-1993.“, *White Cube*, [website], <https://www.whitecube.com/gallery-exhibitions/my-major-retrospective-1963-1993>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).
16. „Tracey Emin“, *The Art Story*, [website], <https://www.theartstory.org/artist/emin-tracey/>, (pristupljeno 5. srpnja 2023.).

17. „What is the Significance of the Young British Artists?“, *Google Arts & Culture*, [website], <https://artsandculture.google.com/story/what-is-the-significance-of-the-young-british-artists/QgXBgf-hz4CKKQ> , (pristupljeno 26. lipnja 2023.).
18. „Young British Artists“, *Art Story*, [website], <https://www.theartstory.org/movement/young-british-artists/> , (pristupljeno 26. lipnja 2023.)

Popis vizualnog materijala

Slika 1. Moj Krevet, Tracey Emin, 1998., *WikiArt*, [website], <https://www.wikiart.org/en/tracey-emin/my-bed-1998> , (pristupljeno: 7. rujna 2023.).

Slika 2. Svi s kojima sam spavala 1963. – 1995., Tracey Emin, 1995., *WikiArt*, [website], <https://www.wikiart.org/en/tracey-emin/everyone-i-have-ever-slept-with-1963-1995-1995> , (pristupljeno: 7. rujna 2023.).